

Väestön hyvinvoinnin ja terveyden seuranta vuodelta 2022

Hyvinvointineuvottelukunta 13.4.2023 § 14

Tekninen lautakunta 25.4.2023 § 62

Sivistyslautakunta 26.4.2023 § 35

Kunnanhallitus 12.6.2023 §

Kunnanvaltuusto 19.6.2023 §

Sisällys

1 Kuvaus strategisesta hyvinvointityöstä	3
2 Toteutuneet hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet vuonna 2022.....	3
2.1 Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteuma hallinto-osastolla vuonna 2022	3
2.2 Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteuma sivistysosastolla vuonna 2022	5
2.3 Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteuma teknisellä osastolla vuonna 2022	8
3 Väestön hyvinvoinnin kuvaus väestöryhmittäin.....	10
3.1 Lapset ja lapsiperheet.....	10
3.2 Nuoret ja nuoret aikuiset.....	15
3.3 Työikäiset.....	15
3.4 Ikäihmiset	15
4 HYTE-kustannukset ja HYTE-kerroin	16
4.1 HYTE-kustannukset.....	16
4.2 Hyte-kerroin Kontiolahti	20
5 Huoli-ilmiöt Kontiolahti ja keskeisimmät hyte-haasteet tuleville vuosille Kontiolahdella	20

Kontiolahden kunnan väestön hyvinvointi ja terveys

1 Kuvaus strategisesta hyvinvointityöstä

Kontiolahden kasvustrategian mukaan kunnan yhtenä keskeisenä tavoitteena on kuntalaisten hyvinvoinnin ja onnellisuuden lisääntyminen. Kontiolahden kunnan hyvinvointisuunnitelma 2021–2024 on hyväksytty kunnanvaltuustossa 21.3.2022 § 18. Suunnitelman valmistelun aikana toteutettiin luottamushenkilöiden, vaikuttamistoimielimien, kuntalaisten, yrittäjien sekä Kontiolahden järjestöasiainneuvottelukunnan kuuleminen. Kontiolahden kunnan strategiset painopisteet ovat olleet tämän hyvinvointisuunnitelman 2021–2024 perusta. Hyvinvointisuunnitelma laadittiin ensimmäistä kertaa ilmiöpohjaisesti aikaisemman ikäkausijaottelun sijaan.

Kontiolahden hallintosäännön mukaan kunnanhallituksen alainen hyvinvointineuvottelukunta ohjaa hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden asettamista ja seuraa tavoitteiden toteutumista. Kunnan hyvinvoinnin johtoryhmä vastaa operatiivisesti kunnan strategisesta hyvinvointityöstä. Kunnanhallitus perusti 14.2.2022 § 50 Kontiolahdelle hyvinvointikoordinaattorin viran kunnan lakisääteisten hyvinvointikertomustyön koordinoimiseksi, kehittämiseksi sekä yhteensovittamiseksi. Hallinto-osaston virkajärjestelyjen johdosta täysiaikainen hyvinvointikoordinaattori aloitti joulukuun 2022 alussa.

Hyvinvointisuunnitelman täytäntöönpanon tukemiseksi laadittiin osastokohtaiset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (jälj. hyte) vuosikellot, jotka toimivat osaltaan vuosittaisen seurannan ja hyte-raportoinnin tukena. Hyvinvointisuunnitelman toteumaa vuoden 2022 osalta käsitellään seuraavaksi tarkemmin.

2 Toteutuneet hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet vuonna 2022

2.1 Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteuma hallinto-osastolla vuonna 2022

Hallinto-osasto		
Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat Tavoite: Kuntalaisten fyysinen aktiivisuus lisääntyy ja toimintakyky paranee Tavoite: Kuntalaisten psyykinen hyvinvointi ja jaksaminen paranevat Tavoite: Päihteiden käyttö vähenee ja ennalta ehkäisevä päihdetyö vakiintuu osaksi kunnan toimintaa kaikissa ikäryhmissä		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Selkeytämme ennalta ehkäisevän päihdetyön rakenteita ja vastuita kunnassa	✓	Hyvinvointineuvottelukuntasta ennalta ehkäisevän päihdetyön toimielin (Hallintosääntömuutos 1.1.2022, Kvalt 7.12.2021 § 95) Ept:n vastuuviranhaltija nimetty (Hallintosääntömuutos 1.10.2022, Kvalt 12.9.2022 § 49) Perustettu kunnan ept-työryhmä (kunnan johtoryhmä 21.11.2022 kohta 3)
Vahvistamme ehkäisevän päihdetyön paikallista ja alueellista yhteistyötä, tiedonkulkua, asiantuntemusta ja tietoperustaa	✓	Kontiolahden kunta liittynyt Ennalta ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Karjalassa -hankkeeseen 09/2022. Hanke käynnissä.

Viihtyisä, arkiaktiivisuuteen kannustava ja turvallinen arki		
Tavoite: Luonnon virkistyskäyttö hyvinvointia ja vetovoimaa edistävänä tekijänä lisääntyy		
Tavoite: Arkiympäristön turvallisuus ja viihtyisyys lisääntyvät		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Kehitämme ja harjoitteleme erilaisiin normaaliajan häiriötilanteisiin reagointia	✓	Ensiapukoulutukset Häiriötilanneharjoitus 12/22
Teemme yhteistyötä paikallisten yhdistysten ja järjestöjen kanssa yhteistyön vahvistamiseksi erilaisten häiriötilanteiden varalta	✓	Kontiolahden yhteistyösopimus SPR Savo-Karjala/Vapapa (KH 25.4.2022 § 121) Ensiapukoulutukset 2022 yhteistyösopimus Häiriötilanneharjoitus 12/2022 Kontiolahden kyläilta 26.4.2022 (kyläturvallisuusteema) 72 tuntia kotivarakoulutus 24.5.2022 (Pohjois-Karjalan Sydänpiiri ry / Kylän Syke)
Elinvoimainen kasvu ja kehitys		
Tavoite: Kunnan työllisyystilanne paranee		
Tavoite: Yritysten ja työpaikkojen määrä lisääntyvät		
Tavoite: Nuorten koulutus- ja työelämän nivelvaihetta tuetaan		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Työllisyyspalvelujen toiminnalla pyrimme parantamaan kunnan työllisyystilannetta. Pitkäaikaistyöttömyyden väheneminen Työttömien terveyden ja toimintakyvyn edistäminen Nuorten kesätyöt Työllisyyden edistämisen tuet työnantajille		Työllisyyden kuntakokeilu, YTYÄ! -hanke Työttömyys väheni yhden prosenttiyksikön Vuoden keskiarvo oli 8,9 %. Työkykykoordinaattorikokeilu syksyllä 2022 (Siunsote). Siunsoten työkyvyn tuen kehittämishankkeen kanssa. Kunnan kesätyössä oli 97 nuorta ja myönsimme 60 kesätyön tukea työnantajille. toimintatuki ja kuntalisä
Työskentelemme aktiivisesti kuntabrändin vahvistamiseksi ja ollaksemme haluttu työnantaja	✓	Kuntabrändityö käynnissä, jatkuu edelleen.

Osallisuus ja yhteisöllisyys		
Tavoite: Asetamme nollatoleranssin kiusaamiselle Tavoite: Asukkaiden yhteisöllisyys ja osallisuus lisääntyvät Tavoite: Jatkuvan oppimisen mahdollisuudet kehittyvät		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Tuemme yhdistys- ja järjestötoimintaa erityisesti kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhteisöllisyyden kehittämiseksi yhdistysavustuksin	✓	Yhdistys- ja järjestöavustukset 2022, kylien toiminta-avustus 2022
Järjestämme osallisuuden foorumeja, joka keskittyy asukkaiden ja kunnan toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen ja informaation jakamiseen.	✓	Kontiolahden kyläillat: 27.4.2022 ja 20.9.2022 Kontiolahden järjestöillat 17.5.2022 ja 29.9.2022 Kontiolahden järjestöasiainneuvottelukunta (KonJane) 4 x vuonna 2022

2.2 Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteuma sivistysosastolla vuonna 2022

Sivistysosasto		
Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat Tavoite: Kuntalaisten fyysinen aktiivisuus lisääntyy ja toimintakyky paranee Tavoite: Kuntalaisten psyykinen hyvinvointi ja jaksaminen paranevat Tavoite: Päihteiden käyttö vähenee ja ennalta ehkäisevä päihdetyö vakiintuu osaksi kunnan toimintaa kaikissa ikäryhmissä		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Pyöräilyn ja jalankulun kehittäminen, kehittämistoimien toteutus	✓	Oppilaita kannustetaan liikkumaan koulumatkat jalan tai pyöräillen, Liikenneturvallisuuskasvatus
Kunnan poikkihallinnollisen liikkumisohjelman toteutus	✓	Liikuntapaikkasuunnitelma valmistui, liikkumisohjelman toimenpiteitä on viety osaksi tehtäväalueiden talousarviotavoitteita.
Matalan kynnyksen maksuton liikunta- ja hyvinvointineuvonta kaikissa ikäryhmissä	✓	Maksuton liikuntaneuvonta nuorille, työkäisille ja ikäihmiselle toteutuvat. Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa aloitettu.
Vahvistamme mielenterveystaitoja ja mielenterveyttä kaikki ikäryhmissä, erityisesti tunne- ja vuorovaikutus- ja turvataitojen opettaminen ja harjoittelu lasten ja nuorten kanssa	✓	Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kerhoja / <i>Sosiaalinen leikki</i>
Yhteistyömallin rakentaminen psykiatrisen sairaanhoitajan/kuraattorin ja etsivän nuorisotyön kanssa.	✓	Asiantuntijahoitaja Kontiolahden koululla, Nuotta -valmennus Rautavaaralla
Vahvistamme päihdekasvatusta (ml. digipeli-riippuvuus, rahapelit, talouden hallinta)	✓	Kouluterveydenhoitajan täsmätunnit, OPS-sisällöt, Yrittäjyyskasvatus (talouden hallinta)

Edistämme kuntalaisten (mielen) hyvinvointia tuottamalla matalan kynnyksen kulttuuripalveluja	✓	Kulttuuripalvelut on tuottanut sisältöjä kouluille ja varhaiskasvatukseen yhteistyössä lasten kulttuuriverkoston kanssa. Elokuvat, päivätanssit ja näyttelyt ovat maksuttomia.
Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön	✓	Pakka -toimintamallin suunnittelu aloitettu ehkäisevän päihdetyön (ept) työryhmässä (poikkihallinnollinen)
Tuetaan lasten ja nuorten oikeutta päihteettömiin kasvuympäristöihin	✓	Koulutilat ovat päihteettömiä ja savuttomia, Lasten ja nuorten päihteettömät tapahtumat
Vahvistamme ehkäisevän päihdetyön paikallista ja alueellista yhteistyötä, tiedonkulkua, asiantuntemusta ja tietoperustaa	✓	EPT-työryhmä aloittanut toimintansa
Ehkäisemme nuuskan ja muiden nikotiiniuotteiden käyttöä liikuntatiloissa.	✓	Liikuntatilojen käyttäjiä on ohjeistettu seurakirjeessä liikuntatilojen päihteettömyydestä.
Viihtyisä, arkiaktiivisuuteen kannustava ja turvallinen arki Tavoite: Luonnon virkistyskäyttö hyvinvointia ja vetovoimaa edistävänä tekijänä lisääntyy Tavoite: Arkiympäristön turvallisuus ja viihtyisyys lisääntyvät		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Monipuolisten ulkoilureittien ylläpitäminen	✓	Lehmonharjulle valmistui uusi Harjupolut - kesäreitistö. Ulkoilureitit on huomioitu 12.9.2022 hyväksytyssä liikuntapaikkasuunnitelmassa.
Viestimme matkailumarkkinoinnissa kunnan alueen monipuolisista virkistysreiteistä.	✓	Kontiolahden ulkoilureitit on nostettu yhdeksi matkailun kärjeksi playkontiolahti.fi -sivustolla.
Elinvoimainen kasvu ja kehitys Tavoite: Kunnan työllisyystilanne paranee Tavoite: Yritysten ja työpaikkojen määrä lisääntyvät Tavoite: Nuorten koulutus- ja työelämän nivelvaihetta tuetaan		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Tarjoamme yläkouluikäisille nuorille nivelvaiheen valmennusta toisen asteen koulutukseen siirtymisen helpottamiseksi.	✓	Oppilaanohjaus ja tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus, Nivelryhmä perusopetuksesta toiselle asteelle yhteistyössä etsivän nuorisotyön kanssa
Työskentelemme aktiivisesti koulupudokkaiden lukumäärän vähentämiseksi	✓	SKY-hanke koulupudokkuuden ehkäisemiseksi, kouluvalmentajan ja koulunuorisotyöntekijän hanketyö; Yhteisöllinen ja yksilöllinen opiskeluhoito, Kasvatusohjaaja
Oppivelvollisuuden seuranta ja tukitoimet	✓	Valpas-järjestelmän käyttö; Oppivelvollisuuslain noudattaminen
Toteutetaan yrittäjyyspolun mukaisia toimenpiteitä ja tapahtumia kaikilla opetusasteilla	✓	Yrittäjyys pedagogisena painopisteenä, Pikku Yrittäjät -ohjelma, Innovaatioleiri, Yrittäjäkylä -käynnit (9. Lk), Nuori Yrittäjyys

		ry yhteistyö, Yrittäjyyspäivät (yritysvierailut ja Y-akatemian pajat)
Osallisuus ja yhteisöllisyys Tavoite: Asetamme nollatoleranssin kiusaamiselle Tavoite: Asukkaiden yhteisöllisyys ja osallisuus lisääntyvät Tavoite: Jatkuvan oppimisen mahdollisuudet kehittyvät		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet	✓	Kiusattujen osuuden väheneminen; KiVa -toiminta ja muut kiusaamisen vastaiset toimintamallit Lapset puheeksi -menetelmän pilotoinnin laajentaminen Luetun ymmärtäminen on vähintään ikätasoisen tai ikätasosta paremman tasolla (77 %)
Luomme toimintakulttuurin, jossa kaikilla aikuisilla on velvollisuus puuttua tehokkaasti kiusaamiseen (kaikki hallinnonalat mukana, vaatii yhteistyötä ja yhteisen toimintamallin luomista kiusaamiseen puuttumiseksi)	✓	Alakoulujen ProKoulu -toiminta, KiVa-koulutoiminta, Yläkoululla ProKoulu soveltaen Miniverso-toimintamalli käytössä varhaiskasvatuksessa, toimintaan kiusaamisenehkäisy suunnitelman mukaisesti
Mahdollistamme jokaiselle lapselle harrastuksen sidosryhmäyhteistyönä	✓	Harrastamisen Suomen mallin kerhotoiminta 3.0 Yhteistyösopimus 4H:n kanssa ilta-aikaisesta kerhotoiminnasta.
Kontiolahden harrastamisen malli toimii kaikilla kouluilla, koulun oma kerhotoiminta	✓	Harrastamisen Suomen mallin kerhotoiminta 3.0; Koulujen oma kerhotoiminta
Puutemme yksinäisyyden kokemuksiin, kartoitamme tuen tarvetta ja tarjoamme tukea	✓	Välkkäritoiminta, Liikkuva koulu, Tukioppilastoiminta, Lukumummot ja -vaarit, etsivän nuorisotyön ryhmät ja yksilöohjaus Koulujen oppilaskunnat
Kaveritaitojen harjoittelu ja erityisen huomion kiinnittäminen yhteisöllisyyden rakentamiseen, kouluissa kummioppilastoiminta	✓	Kummioppilastoiminta, koulujen tapahtumat, kunnan opetuspalvelujen yhteiset tapahtumat, Vanhempainyhdistysten järjestämät tapahtumat, avoin nuorisotyö nuorisotiloilla
Yrityskasvatus kaikissa kouluissa Pikkuyrittäjät -ohjelmana	✓	Kontiolahden kunta palkittu vuonna 2022 Vuoden pikkuyrittäjät kunta -palkinnolla
Osallistamme nuorisovaltuuston, lapsiparlamentin ja oppilaskunnat lapsia ja nuoria koskevien asioiden valmisteluun.	✓	Lasten Parlamentti kokoontunut etänä 2 krt vuodessa, Koulujen oppilaskunnat, nuorisovaltuuston edustajat lautakunnissa, nuorisovaltuuston kuuleminen/lausunnot nuorten asioissa
Tuemme vapaata sivistystyötä kunnassa seutusopimuksin	✓	Seutuopisto- ja konservatoriopalvelut on järjestetty seudullisesti.
Kunnan tilojen käyttömahdollisuus	✓	Seutuopisto, konservatorio sekä paikalliset yhdistykset ja seurat voivat käyttää koulujen tiloja, nuoriso- ja kulttuuritiloja sekä liikuntatiloja

2.3 Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteuma teknisellä osastolla vuonna 2022

Tekninen osasto		
<p>Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat Tavoite: Kuntalaisten fyysinen aktiivisuus lisääntyy ja toimintakyky paranee Tavoite: Kuntalaisten psyykinen hyvinvointi ja jaksaminen paranevat Tavoite: Päihteiden käyttö vähenee ja ennalta ehkäisevä päihdetyö vakiintuu osaksi kunnan toimintaa kaikissa ikäryhmissä</p>		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Valaisemme Leditekniikalla kiinteistöt ja keskeisimmät kulkuväylät	✓	Peruskorjausten yhteydessä valaistus on muutettu leditekniikkaan. Uusien kohteiden toteutus leditekniikalla. Katujen valaistusta on uudistettu led-valaisimilla.
Otamme suunnittelussa ja rakentamisessa huomioon esteettömyyden vaatimukset	✓	Suunnittelussa huomioidaan nykylainsäädäntö ja ohjeet sekä normit.
Huomioimme arkiympäristön estetiikan tuomalla prosentitaidetta rakennuskohteisiin	✓	Jokaiseen uudiskohteeseen on toteutunut prosentitaidetta.
Pyöräilyn ja jalankulun kehittäminen, kehittämistoimien toteutus	✓	Koululaisten liikenneturvallisuuskyselyn järjestäminen. Kontioniemmentien kevyen liikenteen väylän valaistuksen rakentaminen.
Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön	✓	Pakka -toimintamallin suunnittelu aloitettu ept-työryhmässä (poikkihallinnollinen)
<p>Viihtyisä, arkiaktiivisuuteen kannustava ja turvallinen arki Tavoite: Luonnon virkistyskäyttö hyvinvointia ja vetovoimaa edistävänä tekijänä lisääntyy Tavoite: Arkiympäristön turvallisuus ja viihtyisyys lisääntyvät</p>		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Otamme huomioon perinnemaisemien säilymisen veto- ja pitovoimaa lisäävänä elementtinä	✓	Kiviniemen lammaslaidunnus oli toiminnassa koko kesän 2022. Kirkonkylän yhteislaitumen perinnemaisema niitettiin ja heinistä tehtiin tilataideteos.
Käsitlemme taajama- ja puistometsiä virkistysarvot edellä	✓	Näin on toimittu. Jatkuvan kasvatuksen hakkuut taajama- ja puistometsissä.
Osallistumme liikenneturvallisuutta edistäviin, tapaturmien ehkäisemiseen ja väkivallan torjumiseen liittyviin kampanjoihin.	✓	Jaoimme heijastimia kuntalaisille liikenneturvallisuuden edistämiseksi.

Rakennamme lisää kierto-vesiyhteyksiä vesikatkojen minimoimiseksi ja etsimme uusia vedenottomahdollisuuksia	✓	Lehmon kierto-vesiverkoston rakentaminen aloitettu.
Monipuolisten ulkoilureittien ylläpitäminen	✓	Ulkoilureittien ympärivuotinen ylläpito.
Elinvoimainen kasvu ja kehitys Tavoite: Kunnan työllisyystilanne paranee Tavoite: Yritysten ja työpaikkojen määrä lisääntyvät Tavoite: Nuorten koulutus- ja työelämän nivelvaihetta tuetaan		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Toimimme aktiivisesti kunnan kesätyöllistämässä	✓	Työllistämme joka vuosi opiskelijoita kesätöihin. Myös esim. ympäristönhoitotöissä oli kaksi henkilöä ympäristönhoitotöissä vuoden 2022 aikana. Etsivä nuorisotyö tukee nuoria kesätöiden hakemisessa.
Kaavoitamme ja luovutamme rakennuspaikkoja (TP ja T)	✓	Kunnalla on teollisuustontteja luovutettavaksi yritysten tarpeisiin.
Osallisuus ja yhteisöllisyys Tavoite: Asetamme nollatoleranssin kiusaamiselle Tavoite: Asukkaiden yhteisöllisyys ja osallisuus lisääntyy Tavoite: Jatkuvan oppimisen mahdollisuudet kehittyvät		
Hyvinvointisuunnitelman toimenpide	Toteuma 2022	Toteutustapa / huomioita
Kunnan tilojen käyttömahdollisuudet	✓	Tarjoamme monipuolisia tiloja kuntalaisten ja ulkopaikkakuntalaisten käyttöön.

3 Väestön hyvinvoinnin kuvaus väestöryhmittäin

3.1 Lapset ja lapsiperheet

Kontiolahdella 1–6-vuotiaista 52,2 % osallistui kunnan kustantamaan varhaiskasvatukseen tilastointihetkellä 31.12.2020, kun varhaiskasvatuksen osallistumisaste Pohjois-Karjalassa oli samana hetkenä 65,4 %. (Sotkanet, info 3696).

Kouluikäisiä koskevat seurantatiedot perustuvat pääosin vuoden [2021 kouluterveyskyselyn](#) tuloksiin. Kouluterveyskyselyn perusteella 8. ja 9. luokan oppilaista hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 tunnin viikossa harrastavien oppilaiden osuus on Kontiolahdella ollut 23,6 % (P-K 29,4 %, koko maa 27,9 %, tilasto v. 2021). Vähintään tunnin päivässä liikkuvat 4. ja 5. luokan oppilaista 50,0 % (P-K 44,7 %) sekä 8. ja 9. luokan oppilaista sekä 28,0 % (P-K 24,3 % ja koko maa 24,3 % vuonna 2021). Lihavuuden yleisyys oli vuonna 2021 selkeästi alhaisempaa kaikissa ikäluokissa Kontiolahdella (2–6-vuotiaat 3,4 %, vuonna 2021, 7–12 -vuotiaat 6,8 %, 13–16 v. 7,8 %) kuin Pohjois-Karjalassa muutoin (7–12 v. 7,9 %, 13–16 v. 9,0 %).

Kontiolahdella 8. ja 9. luokan oppilaista 21,5 % koki terveydentilansa keskimääräiseksi tai huonoksi, mikä on vähemmän kuin maakunnassa keskimäärin (P-K 25,2 %). Kontiolahden lapset ja nuoret olivat maakunnallisesti keskimääräistä tyytyväisempiä elämäänsä (Kontiolahti 4. ja 5. luokan oppilaista 91,7 % / P-K 86,5 %; Kontiolahden 8. ja 9. luokan oppilaista 72,3 % / P-K 70,4 %). Kontiolahtelaiset nuoret kokivat kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta vähemmän kuin maakunnassa keskimäärin, vaikka luvut osoittavat ahdistuneisuuden koskettavan lähes viidesosaa maakunnan nuorista (Kontiolahti 17,6 % ja P-K 19,3 %).

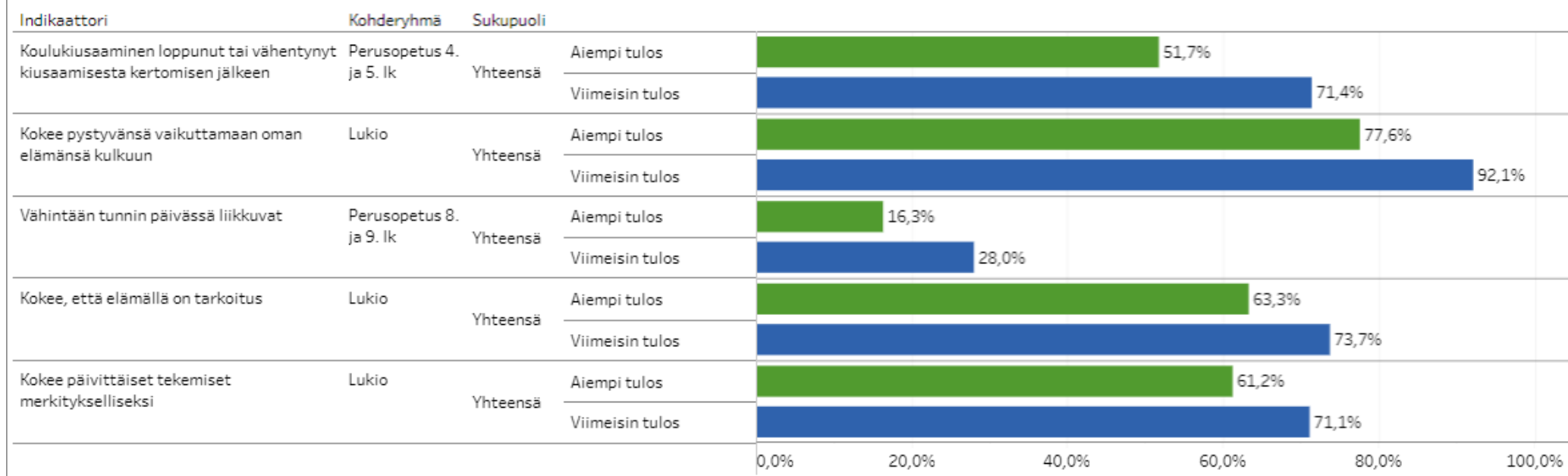
Päihteiden käytön osalta huolta herättävää päihteiden tai tupakan- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista kouluterveyskyselyn mukaan 8. ja 9 lk. kontiolahtelaisista nuorista oli 5,8 %, mikä oli muun maakunnan tasoa alhaisempaa (P-K 6,3 %). Sen sijaan viikoittainen alkoholin käyttö oli 8–9 lk. oppilaista (7,0 %) muuta maakuntaa yleisempää (P-K 4,5 %). Myös kannabiskokeilut olivat 8. ja 9. luokan oppilaista jonkin verran muuta maakuntaa yleisempiä (5,0 % / P-K 4,0 %). Fyysistä väkivaltaa vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten taholta kokeneiden osuus oli 4. ja 5. luokan oppilaista 10,0 % (P-K 12,5 %) ja 8. ja 9. luokan oppilaista 12,4 % (P-K 10,8 %), mikä ilmiönä on edelleen huolestuttavaa.

Itsensä yksinäiseksi tuntevia oppilaita oli Kontiolahdella alakouluikäisissä selvästi muuta maakuntaa vähemmän (4. ja 5. luokan oppilaista 1,6 % / P-K 3,6 %), ja yläkouluikäisissä maakunnallista tasoa (8. ja 9. luokan oppilaista 15,0 % / P-K 14,9 %). Kiusaamiskyselyjen tulosten perusteella kiusattuna vähintään kerran viikossa 4. ja 5. luokan oppilaista oli 2,7 % (P-K 6,3 %), kun taas 8. ja 9. luokan oppilaista oli 7,2 % (P-K 6,4 %).

Seuraavissa tilastotaulukoissa on tarkasteltu Kontiolahden kunnan tuloksia kouluterveyskyselyn 2021 perusteella. Keväällä 2023 on parhaillaan käynnissä vuoden 2023 kouluterveyskysely, jonka tulokset julkaistaan syksyllä 2023.

Myönteinen muutos alueella Kontiolahti

Alueen viisi myönteisintä indikaattoria suhteessa aiemman tiedonkeruun tulokseen.

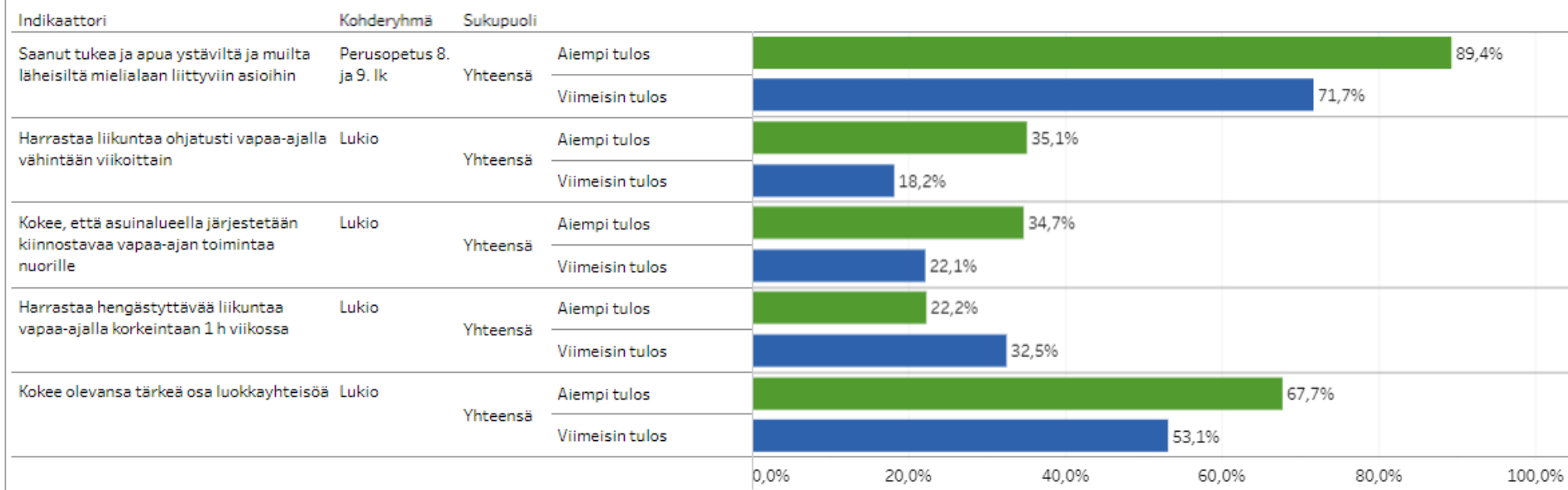

KUVIO 1. Kontiolahden kunnan myönteiset muutokset lasten ja nuorten hyvinvoinnissa (lähde: THL:n kouluterveyskysely 2021)*

* Kuviossa 1 Kontiolahden kouluterveyskyselyn kuntakohtaisia tuloksia vuodelta 2021 on verrattu vuoden 2019 kouluterveyskyselyn tuloksiin.

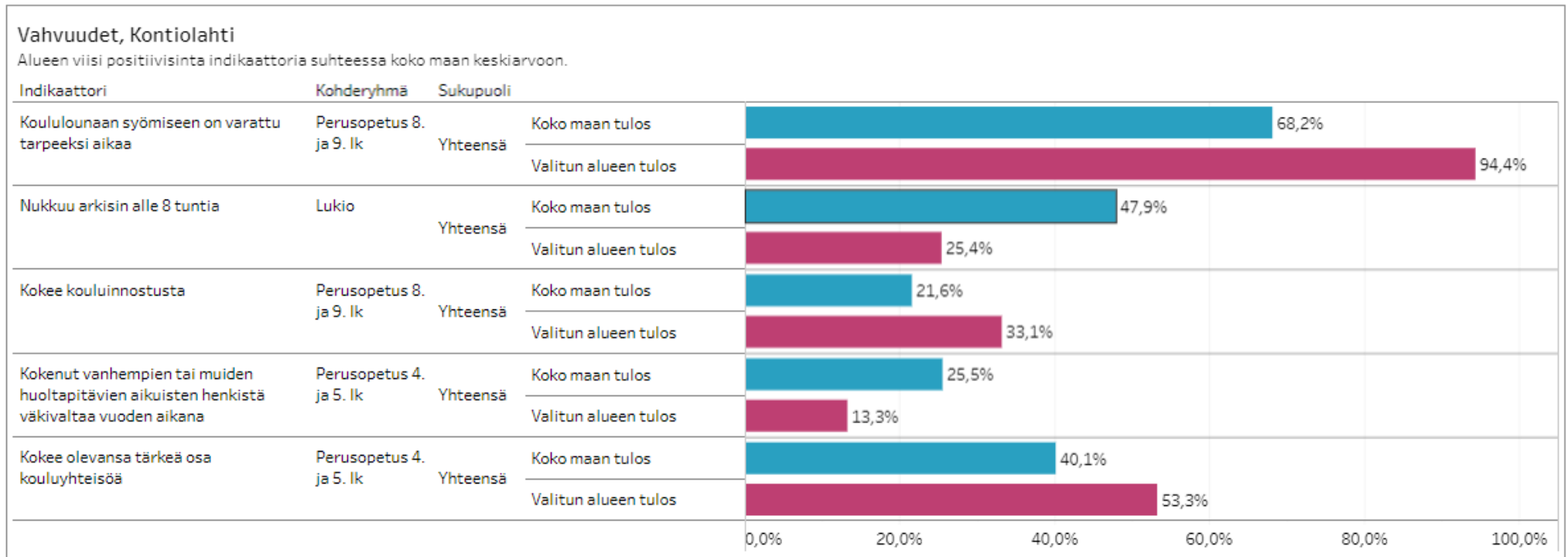
Huolestuttava muutos alueella Kontiolahti

Alueen viisi huolestuttavinta indikaattoria suhteessa aiemman tiedonkeruun tulokseen.

KUVIO 2. Kontiolahden kunnan huolestuttavat muutokset lasten ja nuorten hyvinvoinnissa (lähde: THL:n kouluterveyskysely 2021)*

* Kuviossa 2 Kontiolahden kouluterveyskyselyn kuntakohtaisia tuloksia vuodelta 2021 on verrattu vuoden 2019 kouluterveyskyselyn tuloksiin.

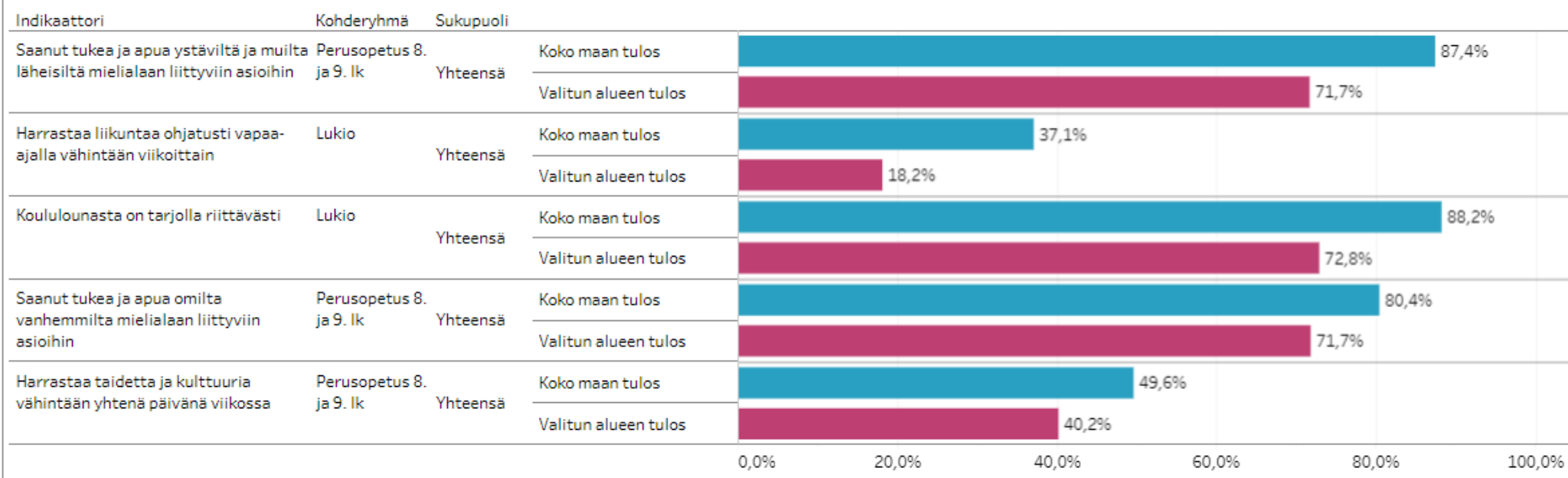

KUVIO 3. Kontiolahtien kunnan vahvuudet lasten ja nuorten hyvinvoinnissa (lähde: THL:n kouluterveyskysely 2021)*

* Kuviossa 3 Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tuloksia Kontiolahtien kunnan osalta on verrattu suhteessa koko maan keskiarvoon.

Kehityskohteet, Kontiolahti

Alueen viisi negatiivisinta indikaattoria suhteessa koko maan keskiarvoon.

KUVIO 4. Kontiolahtien kunnan kehityskohteet lasten ja nuorten hyvinvoinnissa (lähde: THL:n kouluterveyskysely 2021)*

* Kuviossa 4 Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tuloksia Kontiolahtien kunnan osalta on verrattu suhteessa koko maan keskiarvoon.

3.2 Nuoret ja nuoret aikuiset

Nuorisotyöttömyys laski verrattuna edelliseen vuoteen. Vuonna 2022 nuorisotyöttömyys Kontiolahdella oli 14,8 %, ja koko maan osalta 11,3 %. Alle 25-vuotiaita nuoria oli työttömänä työnhakijana, kuukausittain keskimäärin 63 henkilöä (Työllisyyskatsaus, www.ely-keskus.fi) kun edellisen vuoden keskiarvo oli 84. Kun nuorten työttömien määrää verrataan ikäluokkaan 18–25-vuotiaat nuoret (Sotkanet; 2021), oli vuonna 2022 nuorista keskimäärin 7 % työttöminä työnhakijoina, kun lukema oli 9 % vuonna 2021.

Keväällä 2022 nuorisopalveluissa kootun nuorisokatsauksen perusteella tärkeimmät nuorten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät ovat kaverisuhteet, harrastusmahdollisuudet, perhesuhteet, koulu ja elinympäristö. Kolme neljäsosaa kyselyyn vastanneista nuorista oli melko tai hyvin tyytyväinen elämäänsä - toisaalta yli 20 % nuorista vastasi olevansa melko tai erittäin tyytymätön. Tyytymättömyyttä aiheuttivat eniten kaverisuhteet tai niiden puuttuminen, psyykinen pahoinvointi sekä opiskeluun liittyvät ongelmat.

3.3 Työkäiset

Työkäisten hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien tietojen raportoiminen on haasteellista tietojen pirstaleisuuden ja hankalasti yleistettävyyden johdosta. Työkäisten terveystarkastukset ovat pääsääntöisesti työterveyshuoltopalvelujen piirissä, jolloin nämä hyvinvointitiedot ovat valtakunnallisesti ja paikallisesti useiden eri palveluntuottajien hallussa. Myös erilaisiin paikallisiin kyselytutkimuksiin on ollut haasteena tavoittaa työkäisiä vastaajia. Työkäisten työssä käyvien osalta seurantatietojen kehittäminen on jatkossa tarpeen.

Työttömien osalta hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien tietojen raportoiminen on sen sijaan helpommin tehtävissä. Joensuun seudun kuntakokeilussa, johon Kontiolahtikin kuuluu, on TE-palvelujen uuden palvelumallin myötä tehostettu mm. työttömien terveystarkastukseen ohjaamista. Pitkäaikaistyöttömät, osatyökykyiset ja ikääntyneet työnhakijat ovat suurin asiakasryhmä työllisyyden hoidon kentällä Kontiolahdella. Vuonna 2022 kokonaistyöttömyysaste oli Kontiolahdella 9,5 %, ja koko maassa 9 %. Pohjois-Karjalan pienin työttömyysprosentti painottuu edellä mainittuihin kohderyhmiin. Tässä asiakasryhmässä tarvitaan monialaisia palveluja ja yksilöllistä tukea, jota yhdessä palveluverkon kanssa kehitetään.

Pitkäaikaistyöttömyyden alentaminen on yksi päätavoitteista työllisyyden hoidossa. Työmarkkinatuen saajien määrä on hyvä mittari, kun arvioidaan pitkäaikaistyöttömyyttä. Vuonna 2022 työmarkkinatuen saajia oli kuukausittain keskimäärin 201 henkilöä (ka. 2021 oli 237).

3.4 Ikäihmiset

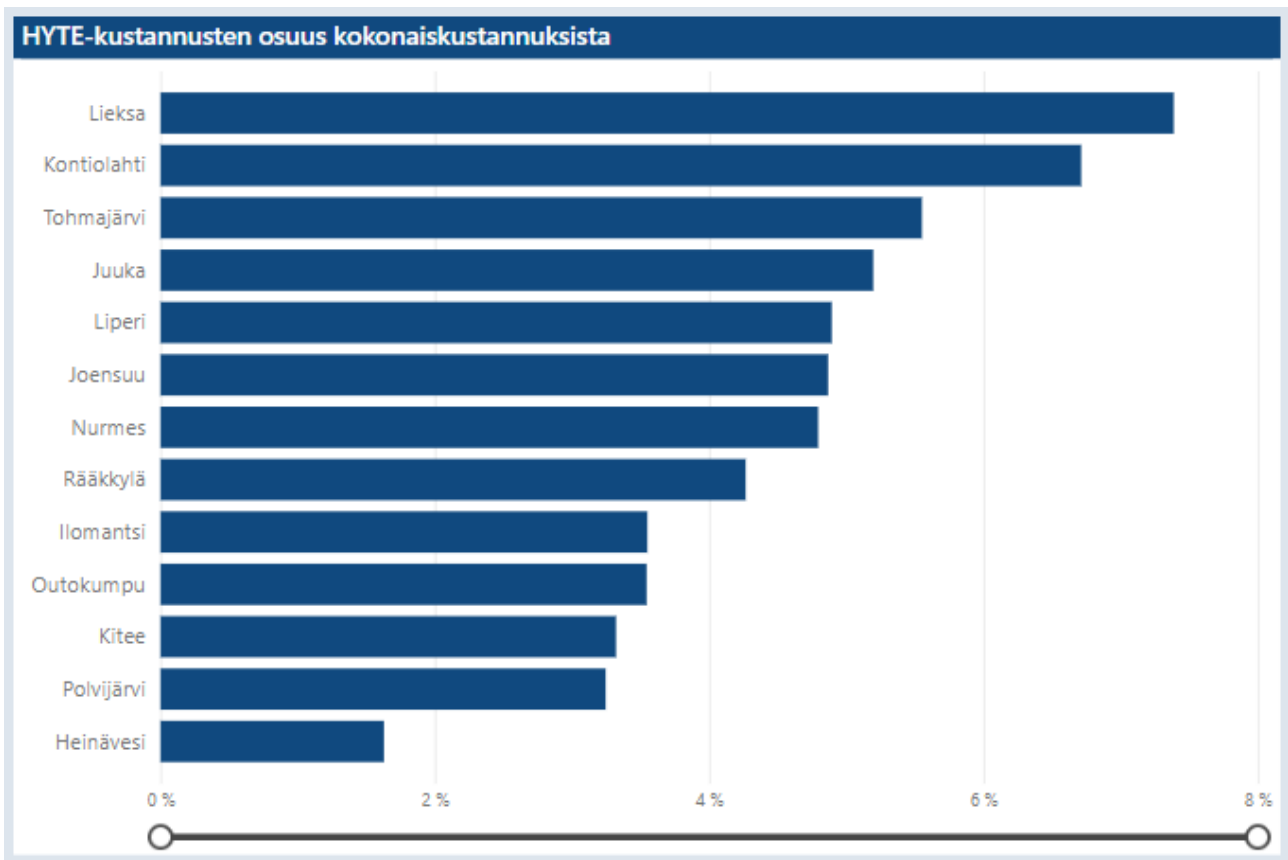
Raportin laatimishetkellä valtakunnallisissa tilastoissa (Sotkanet) ei ole vielä saatavilla ikäihmisiin liittyviä indikaattoritietoja vuodelta 2022. Suurimmassa osassa näistä indikaattoreista ei ole saatavissa kuntakohtaisia seurantatietoja, vaan tiedot tilastoituvat maakunnallisesti. Kuntakohtaisempia tilastoja ikäihmisten hyvinvointiin liittyen toivotaan saatavan hyvinvointialueyhteistyön myötä.

Ikäihmisiin liittyvät indikaattoritiedot tarkoittavat tässä 65 vuotta täyttäneisiin liittyviä seurantatietoja. Pohjois-Karjalassa elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus 65 vuotta täyttäneistä (52,2 % v. 2020) on lisääntynyt. Lisäksi terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokeneiden osuus 65 vuotta täyttäneistä (52,5 % vuonna 2020) on laskenut, joten yhä useampi 65-vuotta täyttänyt kokee terveytensä hyväksi. Itsensä yksinäiseksi kokevien osuus 65-vuotta täyttäneistä on sekä laskenut (10,7 % 2020), mutta on edelleen koko maan arvoa suurempi (9,3 % v. 2020). Yksinäisyys on yhteydessä erilaisiin terveysriskeihin (mm. infektiot, sydänsairaudet) ja suurempaan sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttöön. Psykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus 65-vuotta täyttäneistä on Pohjois-Karjalassa (10,7 % v. 2020) muuta maata yleisempää (9,4 % v. 2020). Alkoholia liikaa käyttävien osuus 65 vuotta täyttäneistä on lisääntynyt koko maassa (34 % v. 2020), kuten myös Pohjois-Karjalassa (29 % v. 2020). Liikkumiskykyä kuvaava "500 metrin matkan kävelemissä suurina vaikeuksia kokevien osuus" indikaattoriseuranta osoittaa, että 18 % maakuntamme yli 65-vuotiaista koki suurina haasteita 500 metrin matkan kävelemissä. Yli 65-vuotiaiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitojaksoja on selvästi enemmän muuhun maahan verrattuna, vaikkakin tässä suhteessa on kehitystä parempaan tapahtunut. (ks. Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä Siun soten laaja hyvinvointikertomus 2020, 35–41)

4 HYTE-kustannukset ja HYTE-kerroin

4.1 HYTE-kustannukset

Kontiolahden kunnan HYTE-kustannuksia pystytään ensimmäistä kertaa tarkastelemaan vertailukelpoisesti sosiaali- ja terveysministeriön tilaamaan raportin perusteella. Raportin tavoitteena on kuvata kuntien HYTE-kustannuksia vertailukelpoisesti, ja muodostaa kuntien talousraportointitietojen pohjalta julkinen raporttinäkymä HYTE-kustannuksiin. Valtiokonttorin analysointipalvelut tuottivat Power BI -raportin, jonka tietolähteenä on vuoden 2021 kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätöstietoja palveluluokittain (KKTPP). Kontiolahden HYTE-kustannusten osuus vuonna 2021 kokonaiskustannuksista oli 6.7 %, joka on toiseksi eniten Pohjois-Karjalassa (P-K HVA 4,5 %) (lähde: tutkiahallintoa.fi).

KUVIO 5. HYTE-kustannusten osuus kokonaiskustannuksista Pohjois-Karjalassa vuonna 2021
(lähde: tutkiahallintoa.fi)

HYTE-kustannusraporttiin sisältyy 30 sosiaali- ja terveysministeriön määrittelemää palveluluokkaa, jotka ovat relevantteja hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävän kannalta. Kontiolahden kunnan hyte-erät yhteensä vuonna 2021 on ollut 8,27 M€ sisältäen kaikki hyvinvointiin luettavat palveluluokat:

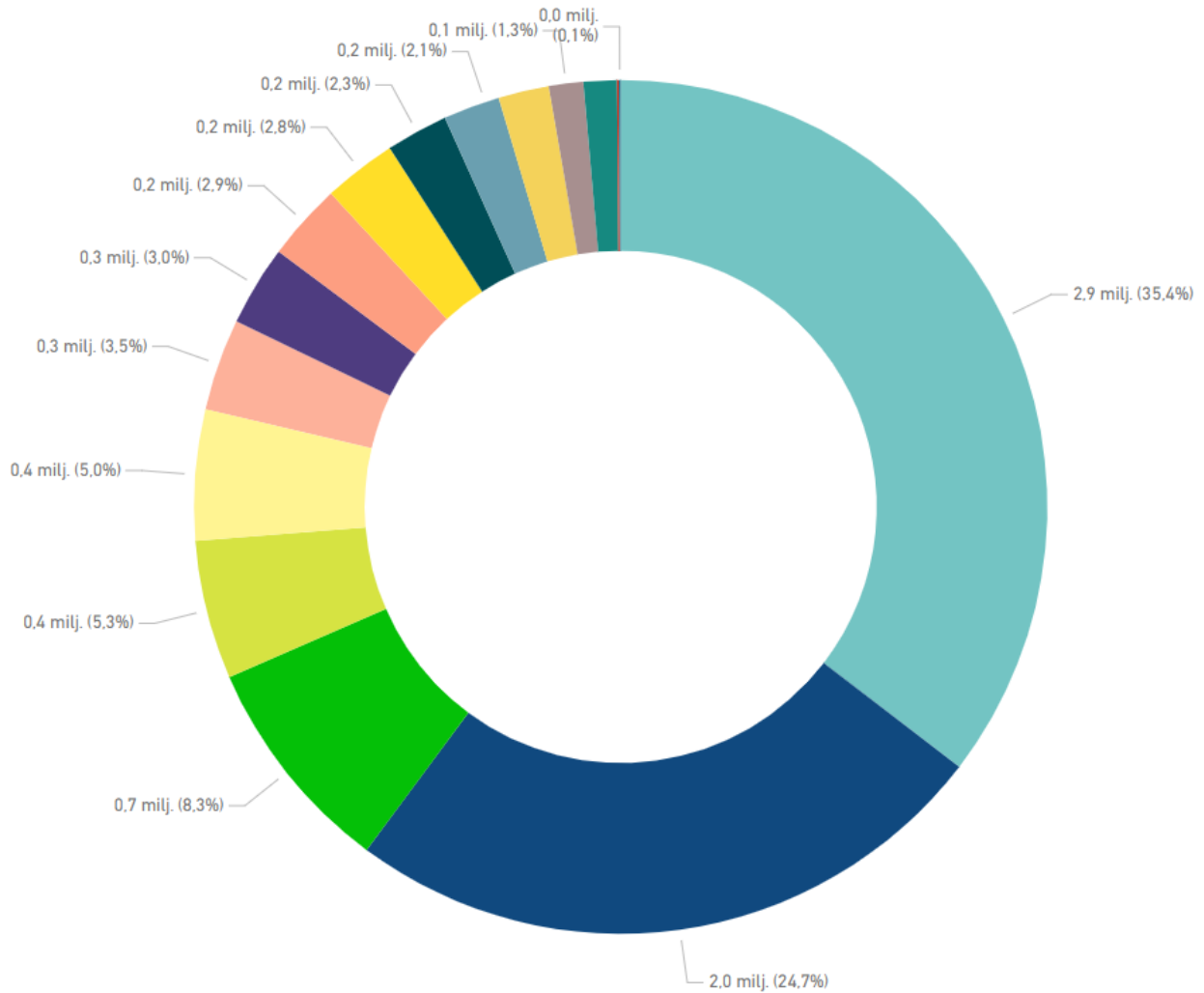
- muu varhaiskasvatus (2,9 M€, 35,4 %)
- liikunta- ja ulkoilupalvelut (2,0 M€, 24,7 %)
- kirjastopalvelut (0,7 M€, 8,3 %)
- aamu- ja iltapäivätoiminta (0,4 M€, 5,3 %)
- oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattori- ja psykologipalvelut (0,4 M€, 5 %)
- nuorisopalvelut (0,3 M€, 3,5 %)
- kansalaisopistokoulutus (0,3 M€, 3 %)
- erittelemätön ympäristöterveydenhuolto (0,2 M€, 2,9 %)
- asuntojen vuokrauspalvelut (0,2 M€, 2,8 %)
- puistot ja viheralueet (0,2 M€, 2,3 %)
- yleisen kulttuuritoiminnan palvelut (0,2 M€, 2,1 %)
- kuntouttava työtoiminta (0,2 M€, 1,9 %)
- ruokailu (0,1 M€, 1,3 %)
- taiteen perusopetus (0,1 %)
- hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen asiantuntijapalvelut ja tuki (0,07 %)
- muu oppilashuolto
- kansalaisopiston kotouttamissuunnitelmakoulutus
- kansanopistokoulutus
- kesäyliopistokoulutus
- kunnallinen rakennuttaminen
- liikunnan koulutuskeskuksen antama koulutus
- museopalvelut
- musiikkipalvelut
- muu opetus- ja kasvatustoiminta
- teatteri-, tanssi- ja sirkuspalvelut
- terveydensuojelun edistäminen ja valvonta
- tupakkalain valvonta
- visuaalisen taiteen palvelut
- yleishallintopalvelut
- ympäristösuojelun kehittämisen- ja edistämistehtävät

(lähde: tutkiahallintoa.fi)

HYTE-erät on esitetty seuraavassa kuviossa kaikkien palveluluokkien perusteella.

HYTE-erät yhteensä (€)

8,27 milj.

HYTE-ERÄT YHTEENSÄ (€)

Muu varh... Liikunta- ... Kirjastop... Aamu- ja i... Oppilas- j... Nuorisop... Kansalais... Erittelem... Asuntoje... Puistot ja... Yleisen k... Kuntoutt... Ruokailu ▶

HYTE-ERÄT YHTEENSÄ (€)

Taiteen p... Hyvinvoi... Muu oppil... Kansalais... Kansano... Kesäyliopi... Kunnallin... Liikunnan ... Museopal... Musiikki... Muu ope... Teatteri-, ...

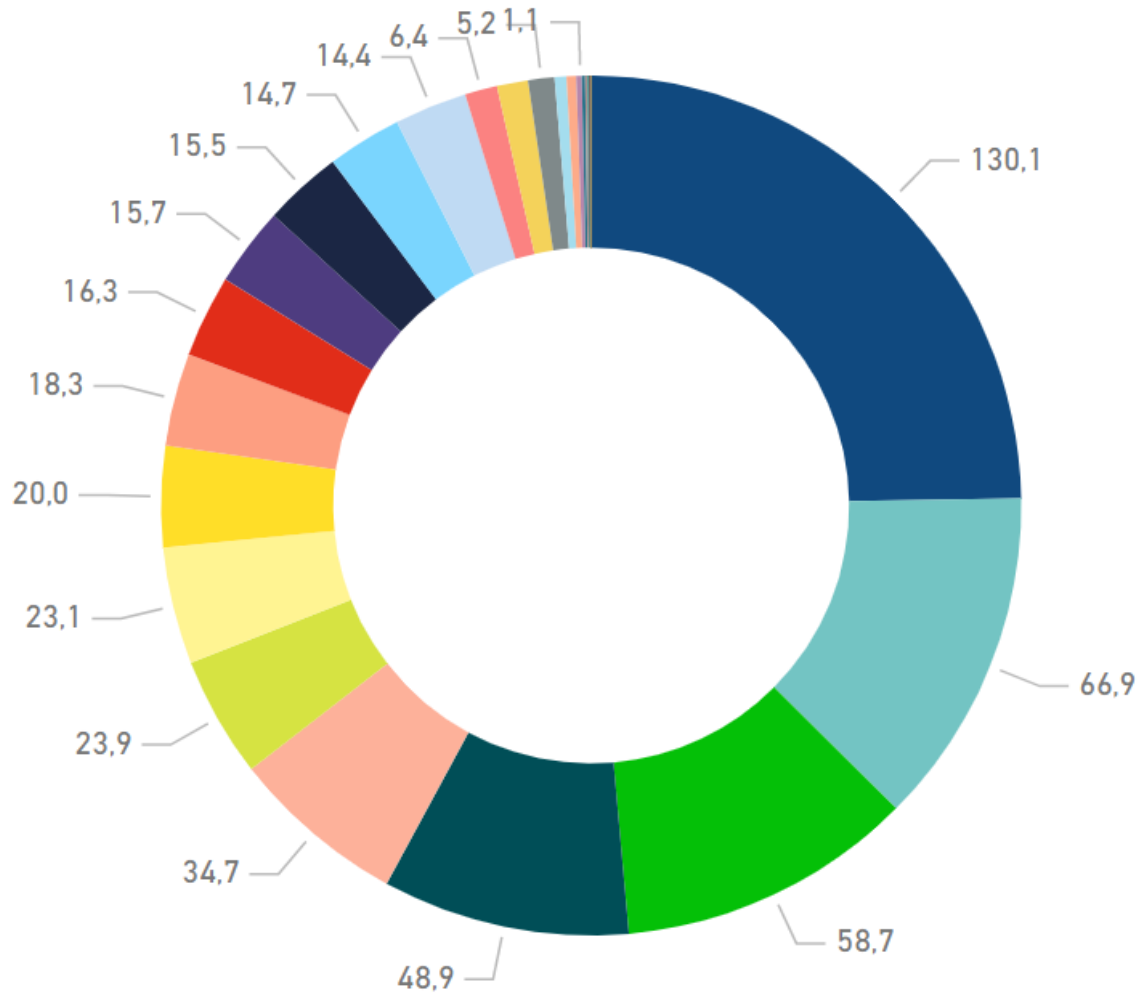
HYTE-ERÄT YHTEENSÄ (€)

Terveydensuojelun edistäminen ja valvonta Tupakkalain valvonta Visuaalisen taiteen palvelut Yleishallintopalvelut Ympäristönsuojelun kehittämis- ja edistämistehtävät

KUVIO 6. Kontiolahden kunnan hyte-erät yhteensä €. (lähde: tutkiahallintoa.fi, Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannukset)

HYTE-erät (€/asukas)

521,52

HYTE-ERÄT (€/ASUKAS)

Liikunta-erät, Muu varhaiskasvatusta koskevat erät, Kirjasto-erät, Puistot ja puisto-erät, Nuorisopolku-erät, Museo-erät, Kansalaisopisto-erät, Oppilas- ja opiskelijavierailuerät, Yleisen koulun erät, Teatteri- ja kulttuurierät, Musiikkierät, Aamu- ja ilta-erät, Kuntoutus-erät, Taiteen perusturuerät

HYTE-ERÄT (€/ASUKAS)

Erittelemättömät erät, Ruokailuerät, Ympäristöerät, Terveystieteiden erät, Visuaaliset erät, Kunnalliset erät, Muu opetus- ja tutkimus, Kansainväliset erät, Kansalaisopisto-erät, Muu oppilaitosten erät, Kesäyliopistot, Liikunnan erät, Hyvinvointierät, Yleishallintoerät

HYTE-ERÄT (€/ASUKAS)

Tupakkalain valvonta, Asuntojen vuokrauspalvelut

KUVIO 7. Kontiolahden kunnan hyte-erät €/asukas. (lähde: tutkiahallintoa.fi, Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannukset)

4.2 Hyte-kerroin Kontiolahti

Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävän tukemista varten kunnat tulevat vuodesta 2023 saamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosan, eli HYTE-kertoimen. Tällä HYTE-kertoimella kuntia kannustetaan aktiivisiin toimiin asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Kontiolahden hyvinvointityöryhmä ja hyvinvointineuvottelukunta seurasivat vuoden 2022 aikana tulevan kuntakohtaisen HYTE-kertoimen muodostumista. Kontiolahden kunnan HYTE-kerroin 67 (asteikolla 0–100), joka käytännössä tarkoittaa 18.8 euroa/asukas (sotkanet.fi, info 5340 ja info 5341) eli yhteensä 284 895,2 € joka on hiukan Pohjois-Karjalalan keskiarvoa enemmän.

HYTE-kertoimen suuruus määräytyy prosessi-indikaattoreista (15 kpl) ja tulosindikaattoreista (6 kpl). Prosessi-indikaattorit mittaavat nykytilannetta, kuten johtamista, seurantaa, resursseja sekä osallisuuden edistämistä. HYTE-työn kannalta näissä on keskeistä suunnitelmallisuus ja pitkäjänteisyys. Tulosindikaattorit mittaavat sen sijaan muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä, ja niihin indikaattoreihin kunta voi toimillaan vaikuttaa. Esimerkiksi liikunnan edistämisen kunnissa TEA-pistemäärä oli Kontiolahden osalta vuonna 2022 74/100, eli juuri parannettavan ja hyvän tuloksen rajalla (72 p. koko maa). (thl.fi)

5 Huoli-ilmiöt Kontiolahti ja keskeisimmät hyte-haasteet tuleville vuosille Kontiolahdella

Huoli-ilmiöinä ja hyte-haasteina kaikissa ikäryhmissä nousevat esille mielenterveyden haasteet ja niihin tuen saaminen sekä väestön ylipainon lisääntyminen. Vaikka valtaosalla väestöstä näitä hyvinvoinnin haasteita ei ilmenisi, niin tilastollisesti nämä ilmiöt erottuvat toimenpiteitä vaativina hyte-haasteina tuleville vuosille myös Kontiolahdella.

Alakouluikäisten lasten osalta huoli-ilmiönä näyttäytyy liiallinen ruutuaika, sillä yhä suurempi osa 4.–5.-luokan oppilaista ei ole onnistunut yrityksestään huolimatta vähentämään netissä viettämäänsä aikaa. Koulussa luokan koettu rauhallisuus on vähentynyt ja entistä harvempi oppilas on kertonut koulussa tapahtuneesta kiusaamisesta koulun aikuiselle. Vähintään yhtenä päivänä viikossa tapahtuva harrastaminen on vähentynyt, ja samalla ylipaino on hieman yleistynyt.

Nuorten hyte-haasteena 13–16-vuotiaiden ikäryhmässä on erityisesti tuen ja avun saaminen mielialaan liittyviin asioihin. Entistä harvempi ikäryhmässä on saanut apua mielialaan liittyviin asioihin omilta vanhemmiltaan, ystäviltään tai läheisiltään taikka saanut tukea ja apua hyvinvointiin koulupsykologilta lukuvuoden aikana. Matalan kynnyksen palveluja tulisi olla paremmin saatavilla nuorten päihde- ja mielenterveysongelmiin, sekä oikea-aikaista tukea neuropsykiatrisiin haasteisiin. Erityisen huolestuttavaa on se, että entistä useampi on kokenut muiden perheenjäsenten välistä fyysistä väkivaltaa vuoden aikana. Nuorten osalta myös MOVE-testitulosten perusteella nuorten liikkuminen on vähentynyt entisestään, mikä aiheuttaa tulevaisuudessa haasteen myös työelämässä pärjäämiselle. Nuorten osalta taiteen ja kulttuurin harrastaminen on myös vähentynyt. Työttömien nuorten nopea tavoittaminen ja matalan kynnyksen palvelut tälle kohderyhmälle olisivat tarpeen tulevaisuudessa.

Työikäisten osalta voidaan todeta, että osatyökykyisiä työnhakijoita sekä ikääntyneitä- ja pitkäaikaistyöttömiä on edelleen paljon. Samanaikaisesti ilmenee työvoimapulaa osaajista, jolloin voidaan puhua kohtaanto-ongelmasta, ja myös työllisyyteen liittyvästä hyte-haasteesta yksilöllisine vaikutuksineen.

Ikääntyvien osalta hyte-haasteena on muun muassa elintasokustannusten nousu ja samalla mahdollisesti myös sosiaaliturvaetuuksien vajaakäyttö. Haasteena näyttäytyy etenkin haja-asutusalueella omakotitalossa asuvien ikäihmisten arjen askareissa pärjääminen, mikäli läheisverkosto on ohut tai sitä ei ole lainkaan. Haja-asutusalueen ikääntyvien osallistuminen ryhmätoimintoihin on muita vähäisempää. Lisäksi kotona asuvien ikäihmisten yksinäisyys ja ikääntyvien lisääntynyt alkoholin käyttö ovat huoli-ilmiöitä, joihin tulisi kiinnittää huomiota tulevaisuudessa.